

YOL VE YOLCULUK YAZILARI

Celal Türer

HECE YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ / 7

Yol ve Yolculuk /	11
Benliğe Yolculuk /	23
Kişiliğe Yolculuk /	27
Kimliklere Yolculuk /	33
Bilgelige Yolculuk /	39
Özgürlüğe Yolculuk /	47
Düşünmeye Yolculuk /	53
Felsefeye Yolculuk /	61
Okumaya Yolculuk /	69
Yazmak Nasıl Bir Yolculuktur? /	75
Ahlaki Tefekküre Yolculuk /	83
Ahlaka Yolculuk /	89
Ahlaktan Eğitime Yolculuk /	93
Gençliğe Yolculuk /	101
İnsana Yolculuk /	107
Karşılaşmalara Yolculuk /	111
Yüzleşme Ahlakına Yolculuk /	117
Uzlaşmaya Yolculuk /	123
Birliğe ya da Tevhide Yolculuk /	131
Dostluğa Yolculuk /	135
Mekâna Yolculuk /	139
Şehre Yolculuk /	145
Manaya Yolculuk /	151
Medeniyete Yolculuk /	155
Sükûta Yolculuk /	161
Duaya Yolculuk /	165
Ölüme Yolculuk /	169

ÖN SÖZ

Açıktır ki yaşadıklarımız ne kadar uzun olsa da “çabucak geçmekten” kendisini kurtaramaz. Bu durumu en iyi bilen yaşlılardır. Nitekim onlara hayatlarının nasıl geçtiği sorulduğunda “bir nefes alıp verecek kadar kısa” diyerek cevap verirler. Bu cevap, bir taraftan geçip giden zamana ama diğer taraftan dolan vakte işaret eder. Eğer yaşadıklarımız geçmesi ve dolmasıyla özümüzü oluşturuyorsa yaşamın bize nereye sürüklediği sorusu bizi hep geçmişimizle yüzleşmeye, onunla hesaplaşmaya sevk eder. Zira geçmiş, kişinin yaşantılarını belli bir temel üzerine kurup bu çerçevede düzenlediği bir zemine işaret edip bizi gelecekle karşılamaya hazırlayan bir sahne olarak işlev görmektedir. Bu yüzden yaşadıklarımızın arkasında durabilmek, geçmiş ya da geçmemiş ile kendimizi yeniden inşa etmeye gönderme yapar.

Sanırım yaşadıklarımızın özü ve hakikatine dair bu derinlikli izah, hikmetin de ortaya çıkışıyla ilgidir. Zira hikmet zamanla, yani yaşadıkça açığa çıkan; akıl ve kalple zamanın farkında olan insanlarda gerçekleşir. Hikmeti kavrayan bu insanlar aslında Tanrı'nın kendisine yöneldiği; zamansal olan, yani geçip gidecek bütün varlıkların sürekli bir şimdiki zamanla ilişki içinde olduğunu fark etmiş insanlardır. Sonlu ve sınırlı zamanın kaynağı bizzat Sonsuzluğun kendisi ise insan var olduğu sürece hem geçmiş hem dolan vakti yaşayıp görecektir. Bu noktada geleceğin ne getireceğinin bilinmemesi insana ilk planda korku ve kaygı verebilir. Ancak yarın için kaygı çekmek, zamanı bizzat

hayırla dolduran Tanrı'ya, bizi O'na yakınlaştıran güvenmemek gibi anlaşılabilir. Oysa O, yarattıklarını ne unuttur ne de yokluk derelerine atar. Bu yüzden Cenab-ı Hakk'a inanan ve bağlanan insanlar şimdi, geçmiş ve gelecekte bizzat O'ndan dolayı varlık kazandıkları için, yaşadıklarından da mahzun olmamalıdır..

Eğer sonlu insan, sonlu dünyaya gönderildikten ve burada belirli bir süre yaşadktan sonra ebedî âleme gidebilecekse ebedî olmanın şartı paradoksal biçimde fâni olmaktan geçmektedir. Çünkü ebedilik bizzat insanın kendi çabasıyla kazanabileceği bir şey değildir; her varlık zamanda yok olmaya mahkûm iken sonsuzlukta hiçbir varlık tarzı yok olmaz. Sonsuzluk, varlığın kendisini huzur ve mutluluk içinde hissettiği tek şeydir. O, zamanı ortaya çıkararak; zamanın onda var olduğu ve ona döndürülecek *nihai varoluş*dur. Nitekim insanların topraktan gelip yine toprağa döndürülmesi onların sonlu olmasının en güzel ifadesini yansıtır. Bu yüzden yaşadıklarımız, her zaman sonlu ve sonsuz ilişkilerin iç içe geçtiği bir yaşamdır ve insan bu sayede ancak “ben” olur.

Denebilir ki benliğin gerçek vatanı “sonsuzluk”tur. İnsanın dünya yolculuğunda Sonsuz Olan'a yakınlığı ya da uzaklığı yolculuğunda yüce değerleri ne ölçüde kendisinde yansıttığına bağlıdır. Nitekim yolculuğumuz bize bu dünyada neyin ya da nelerin değerli olduğunu hatırlatan işaretlerle doludur. Bu işaretlere bakarak hayatımızı ben/şahsiyet üzerinden inşa etmek asıl görevimizdir. Bu görev, bana verilmiş, emanet edilmiş -Tanrı karşısında çok ehemmiyetsiz ve sadece O'na teslim edilecek- olanları kendi üzerimden, kendim olarak ve kendimi tanıyarak gerçekleştirilir. Bu hususu, varlıkta kendi kaynağıma doğru yürümem; O'ndan olduğumu fark etmek ve hayatımın bütününe bu kaynak dolayısıyla inşa etmek, algılamak ve manalandırmak olarak niteleyebiliriz. Bu yolculukta sanırım insan olmayı başaramamaktan korkmak lazım...

Bu eser, yazarın hayat yolculuğunda “geçerken gördükleri”nin çeşitli dergi ve platformlarda yayımlanmış bazı yazıları ile yapmış olduğu bazı konuşmaların yazıya aktarılmasıyla oluş-

muştur. Çalışmanın okuyucularına “yolculuklarında” bir anlama ufku ya da eşiği kazandırması tek umudumdur.

Eserin yayımlanmasında değerli katkılarından dolayı Ömer Faruk Ergezen'e, kitabın editörü Emin Gürdamur'a ve bütün Hece çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Celal Türer
Ankara 2023

YOL VE YOLCULUK

“Yol” ve “yolculuk” kavramlarının hiç kuşkusuz kültür ve medeniyetimizde çok önemli bir yeri ve anlamı vardır. Bu bağlamda “dış dünya”ya yönelik fiziki yol ve yolculuk kadar -ve belki de daha fazla-, “iç dünya”nın keşfine dönük manevi yol ve yolculuktan da söz etmek gerekir. “Yol” ve “yolculuk” imgelerinin çağrıştırdığı tüm esrarengiz ideler tek başına bile insanoğlunu kışkırtan bir yükleme sahiptir. Çünkü varoluşumuzu algılayıp anlamlandırma cehdi içine düştüğümüzde daima bir “yol bulmak” veya bir “yola koyulmak” iştiağıyla baş başa kalırız. Bu noktada “yol” ve “yolculuk” imgeleri bize unuttuklarımızı hatırlattığı gibi bizi her an taze ve diri kılmaktadır.

Zaten din ile ilgili bütün kavramlarda görüldüğü gibi insanın ontik deneyimini karakterize eden temel kavram yolculuktur. Örneğin dünyadan ahirete kurtuluş yolculuğunda olduğu gibi. Yolculuk yollarda gerçekleşir. Din, şeriat, sünnet, mezhep, tarikat ve meşrep gibi ilgili bütün kavramların esprisi de yoldur. Arapça-daki bu kavram zenginliği elbette ki kritik bir nüansın ifadesidir. Ana yol, tali yol, tercihlî yol, patika yol gibi. Bu noktada din/tediyyün ayırımına da değinmek gerekir. Din ilahi, mutlak ve mükemmel yolu ifade ederken tediyyün beşerî, izafi ve eksik yolu, aynı zamanda bu yolda yürüyüşü ifade eder. Mezhep, tarikat ve meşrep ise genel tediyyünün özel tezahürleri olarak görülebilir. İdeal olan, gayrimükemmel tediyyünü mümkün olduğunca mükemmel dine yaklaştırmaktır. Bu bakımdan te dey-

yün, bir din yorumu olarak da görülebilir. İşte tam bu noktada “İslam anlayışı” deyiminin teorik açıdan dinin algılanma tarzını, “İslam yorumu” deyiminin ise teori ve pratiğin etkileşimiyle dinin algılanma ve uygulanma tarzının birleşimini ifade ettiğini söylemek gerekir. Böylelikle din, tek ve evrensel bir yolun, tedey-yün ise çoğul ve tikel bir yolun tezahürüdür.

Hayat elbette bir yolculuktur. Yolcularından beslenerek, onları besleyerek devam eden ve nihayet sona eren bir yolculuktur. Yola koyulan herkesin hikâyesi de işte bu yol ile başlar. Elbette yol için önce yola çıkmak gerek; sonrasında yurda dönüp ötekileri anlamak. Derman aramak için yola çıkmalı ve bizzat yola çıkmanın da derman olduğu bilinmeli. Yola çıkmak istemeyenlere ise şu gerçek fısıldanmalı: Zaten yoldan, ölümden gelip (yeniden) ölüme doğuma doğru gidiyoruz. Hiçlikten/ölümden gelen bizler, yaşadıkça olanakları ediniyoruz. Yaşadıkça doğa, toplum, kültür tarafından donatılıyor; olanaklarımızı gerçekleştiriyoruz. Sonunda yaşam öykümüzün ölümlle bütünleştiği yerde işte o zaman bütün bir varlık olarak yeniden doğuyoruz ve bütün bir yaşamı hayata sunuyoruz. Tam da bu noktada son sözümüz ancak “Doğdum.” olabiliyor. Yaşarken yalnızca “Yaşlandıkça doğuma yaklaşıyorum.” diyebiliyoruz.

Hayat her ne kadar bir yolculuk olsa da bu yolculuğa yön veren, yolda başımıza gelenlerden ziyade başımıza gelenleri nasıl karşıladığımız ve onlara ne tür tepkiler verdiğimizdir. Anlamını, dokusunu, kokusunu, tadını, rengini bizim oluşturduğumuz bu hayat, şahsi kayboluşlar ve kargaşalar karşısında ruhi ve hissî yolculuğumuz olarak da tarif edilebilir. Bu durumun muazzamlığı, bize mükemmel bir farkındalık yolculuğu fırsatı vermesinde yatmaktadır. Evet, yolcuyuz ve yolculuğumuzun farkında olmalıyız. Ancak tüm yollar menzile varmaz; bilmeliyiz. Önemli olan yolda olmaktır. Herkes yola çıkabilir ama her yola çıkan yolcu olamaz; görmeliyiz. Mademki yol iki şeyi birleştiren, iki ayrı parçayı bir araya getiren, evveli ahir ile birleştirendir, her yol kaynağına akıyor olmalı. Yol, yola koyulan yolcuyu da alarak kaynağa dönmeli. Irmaklar okyanusa akmalı ya da okyanus ırmakları kendisine çağırmalı.

Yola koyulan ve önünde bir sürü yolun kendini hazır beklediğini gören insan ilkin belirleyici olanın yol olduğunu düşünür. Öyle ki bazı yollar üzerine ayak basanı tutup yakalar, farkına bile varmadan yola çıkanı kendisine çevirir, tutup tutsak eder. Yolcuları esir edip, nereye savrulduklarını bilmeden sürükler. Oysa vuslata erebilmek için yolda olmak gerek, parçaları birleştirmek için yola revan olmak gerek. Aramakla bulunmasa da bulanların sadece arayanlar olduğunu hatırlamak gerek.

Yolculuk için yol kadar yolcu da önemlidir. Yolcu her şeyden önce *göçebe* olmalıdır. Çünkü göçebelik var olanı verileni, hazır bekleyeni reddedmiştir. Ancak bir yersiz yurtsuzluk hâli de değildir göçebelik. Bilakis ait olacağı yeri kendisinin kuracağını bilmektir. Bu dünyada olma hâlini kabul etmemekle başlayan bir göçebeliktir bu; kendi dünyasını arayıp kurarken kendisini de kuracağı bir göçebelik. Bu manada göçebe bir ruh, sılası olmayan bir gurbet halidir. O, sılasını geride bırakan değil, hiç yaşanmamış bir silaya doğru yolculuk edendir. Yurdundan uzaklaşan değil, yurduna doğru, bir yurt kurmaya doğru yönelendir. Çünkü yolculuk, yolcuyu yol boyunca yeniden doğuran ana rahmi gibidir. Herkes yola çıkabilir ama herkes yolcu olamaz. Çıktığımız yolculuk otobanda yaptığımız yolculuk değildir. Başka bir açıdan yolcu/göçebe, güvenli ve güvenli yollara girmez. Onun yolu, ilkin yoldan çıkmakla başlar. Yoldan çıkıp patikalara yönelmektir asıl yolculuk. İssız yerlerde yolunu aramaktır. Yaşamı hiçlersek ne kalır geriye? Yokluk. İşte yolculuk, varlığın kendini açmasındaki boyuttur. Bu bir hiçleme yolculuğudur. Bu dünyadaki hepliği anlamak için yaşamamız gereken süreçtir.

Peki, yolculukta, yani yolda neyi arar insan? Yolda esasen kendini arar insan. Oysa kendine rastlamak üzere yola çıkmayanlar, hep başkalarının yolu üzerinde dururlar. Maalesef başkalarının kendilerini keşfetmelerini beklerler. Kendimizi bulmak, Rabb'imizi bulabilmekle, yani kaynağa dönmekle mümkün olabilir. Bu buluş çok önemlidir, zira "O'nu bulan neyi yitirir, O'nu kaybeden neyi kazanır ki?" O'nu bulan her şeyi bulur, O'nu bulamayan hiçbir şeyi bulamaz. Bu yüzden her daim kendimizi ararız. Yol-

culuğun amacı bir ney gibi kendinden boşalıp sahibinin sesiyle, ilahi sesle dolmak; beşeriyetten sıyrılıp ilahi olan ile dolmaktır. Bu noktadan hareketle diyebiliriz ki insanoğlunun bilim, felsefe, sanat arayışları gibi tüm yolculukları esasen köken-i evvele yolculuktur. Bu kozmik yolculuk, insanı kökene götürür. Bu dünyaya gelen her insan seyr-i sülükunu ister mürşitsiz ister mürşitli bir şekilde tamamlar. Çünkü hayat içinde bizi olgunluğa ulaştıracak yeteri derecede imkân ve yol işareti vardır. Yola çıkan her insanı bir köşede acılar, hastalıklar, ayrılıklar ya da sıkıntılar bekler. Bu işaretler en azından yolda olduğumuzu bize hatırlatır. Söz gelimi yakınımızın ölümü, yolda olduğumuzun ciddi bir hatırlatıcısıdır.

Yolculuğun gereği bir arayıştır. Zira yolda olanların/varolanların arınmaları, yani var olabilmeleri ve kozmik adalet gereği, aslına dönebilmeleri için kefarete ödemeleri gerekir. Bir filozofa “İlim nedir?” diye sorarlar; “Hâdis olanın kadim olana bitişmesidir.” der. Başka bir ifadeyle ilim, Allah’ı tevhit etmektir; sonradan olanın kökene ulaşması için bir yolculuktur. O, öze, Bir’e, safa ulaşma yolculuğudur. Saf olarak geldiğimiz bu yolculuğu yine saf olarak bitirmek amacımızdır. Saflığı sağlayamayanlar zaten ateşle saflaştırılacaktır.

Yolculuk saflaşmak, yani içimizi arındırmak, gereksiz anlam yığınları arasından kurtulmak, kendimize yeniden dönmek için gereklidir. Bu yüzden ruhumuzu saflaştırmadan ya da özgürleştirmeden içimizi boşaltamayız. İçimiz ya da ruhumuzu arındırmak, şehrin kalabalıklarından bir ormana, ıssız bir kıra doğru yapılan yolculuğa benzer. Bu yolculukta şehrin kalabalık cadde ve sokaklarından, kaldırımlarından, trafik levhalarından kısaca şehri belirleyen ve tanımlayan binlerce şeyden geçilir. Böylelikle tedrici olarak arınmayı engelleyen yüklerden kurtulmuş olunur. Söz gelimi şehirdeki ana caddeden küçük caddeye girersek kurallar büyük oranda azalır. Buradan bir sokağa geçtiğimizde ve nihayet bir köy yoluna girdiğimizde bu kurallar, yani işaret ve levhalar neredeyse yok olur. Bir de patıkaya girersek burada kural bulunmaz. Patikalar, kırlar ve dağlardan geçilerek hayatın

bir hayat olarak anlamını kurmaya başladığımız an ve mekânlardır. Burası ruhun özgürleştiği, maskelerin indirildiği alandır. Bu durumu toplumsal âdetlerimizden evlilik kurumu örneğiyle anlatabiliriz. Evliliğin kırk gün kırk gecesi var, kirvesi var, ona ait bir folklor var. Bu müthiş yüklerden kurtulduğumuzda evlilikte esas olanın iki ruhun bir araya gelmesi hadisesi olduğunu, bunun dışında her şeyin teferruat olduğunu görürüz. Bu teferruatlar esasen bizim kurduğumuz ve tuzağına düştüğümüz hususlardır. Yolculuk, önceki yolcuların kurduğu pek çok şeyden bizi kurtarır.

Yolculukta amaç ruhu arındırmak olsa da yolculukta kaybolma tehlikesi de vardır. Eskilere “Derviş kimdir?” diye sorduklarında onlar, “Derviş, yavrularına yiyecek bulmak için yuvadan çıkıp da kaybolan ve bir daha yuvasına dönemeyen bir kuşa benzer.” diyerek yolculuğun tehlikesini vurgulardı. Her yolculukta yaşanan bir firar hikâyesi vardır. Söz gelimi delilik ya da cezbe bir firardır, maddeden soyutlanmaktır. Batı’da esrar içmek, intihar etme firar etme anlamındadır. Köktenci bir hile olsa da bu böyledir. İnananlar için de durum farklı değildir. Firar etme, geleneğimizde vardır. Söz gelimi secdede Allah’ta kaybolmak vardır. Gerçekten secde edenler ne kendilerini ne başka bir şeyi bilirler. Bu durumu yola kıyaslarsak, dünyayı bir köprü olarak bilenler, oraya yerleşmezler. Yolda olunur, ancak yolda kalınmaz. Bu yüzden sürekli yoldayızdır ama bu yolda kalma yoktur. Bir düşünürün dediği gibi, en iyisi dünyaya gelmemektir; ama bir kez geldiysen yapabileceğin en iyi şey bir an önce buradan çekip gitmektir. Yola koyulduğumuzda yol zaten bizi alıp götürür. Sufiler üç yolculuktan bahseder. O’na doğru yolculuk, O’nda yolculuk ve O’nunla yolculuk. İlk ikisinde son vardır, ama üçüncüsünde son yoktur. Çünkü hakikat bizim algılamamıza sığmaz. Yaşamakta olduklarımızı sınırlayarak algıladığımızı hatırlarsak hakikatten ne kadar pay aldığımızı görebiliriz. Anlamaya çalıştığımız hakikati her daim parçalayarak anlarız. Bu yüzden arifler her türlü sorgulamayı edep dışı sayarlar. Bu nokta Batı ile aramızdaki farkı da ortaya koyar. Mesela bütün ailesi yok olsa da inancı ve hakikate olan saygısı nedeniyle sabredebilen kişiler biliriz.

Yolculuklarımız kemale yürümek içindir. Kemal ancak idrak mesafesi ile elde edilir. Zira seferde olmak, mekân değiştirmek, ayrılışlar her daim ruhsal bilinci parçalar, ona yeni bir halka ekler; eski bilinç gider, yeni bir bilinç oluşur. Her bilge zincire, yani yola yeni bir halka ekler. Her ayrılık bir seferdir. Örneğin bir şehre ya da mekâna gittiğimizde oraya dair hatıralarımız oluşur. Bu manada o mekânlar, ruhun yuvalandığı yere dönüşürler. Yola devam etmek için gözü karartmak, ateşe atlamak, bedel ödemek gerekir. Elbette tüm bunları yapabilmek için âşık olmak ya da yolu aşk yoluna çevirmek gerekir. Zira âşık kesret meydanında dikkatini bir noktaya teksif ederek ilerler. Âşık olmayan kimsele- rin dikkatleri değişik nesnelere, değişik şeylere dağılmış vaziyet- tedir. Buna karşın âşık diğer insanların güzel dediği, hoşlandığı her şeyde sevgilisinin izlerini görür. Âşık bu mecazi alemde ilahi âleme doğru yolculuk yaparken gidilen yolun bir talim, bir eğitim yeri olduğunu bilir. Aynı şekilde âşık bu meydana sına- nacağını da bilir. Sınanmak, elbette maşukun nazıdır. Zira Allah yolundaki yolcunun pişmesi hatta yanması gerekir. Bu yüzden yolculuğumuz ya bizi pişirecek ya da bizden adam olmayacağını anlatıp derdimize ağlatacaktır.

Yolculukların aşkla olması gerekir. Zira ne kadar seversen o kadar bilirsin. Oysa bilmek isteyen akıl esasen insanların bağı- dır. Aşk ise bu bağları çözer. Akıl her zaman taşkınlık etmeme gereğini söylerken aşk teklifsiz davranmamızı ister. Aşk, sufiler için gerçek bir bilgi kaynağıdır, bilgi getirir. Onlara göre aşkın ardından bilgi gelir, marifet makamı gelir. Bu yüzden Cenab-ı Hak şöyle buyurur: “Beni talep eden beni bulur, beni bulan beni sevmeye başlar, beni seven beni bilir, beni tanıır, beni tanıyan bana âşık olur. Her kim bana âşık olursa, ben de ona âşık olu- rum. Lakin ben kime âşık olursam onu (el gayur) öldürürüm. Ama ben kimi öldürürsem de diyetini ödemem. Benim üzerime farzdır. Ben kimin diyetini ödeyeceksem onun diyeti de bizzat benim.”

Hayat ya da İslam, üzerinde sonsuza kadar yürünecek bir yolu temsil eder. Bu yolculukta elbette harita gerekir. Bizim yol-

culuğumuzun haritası Kur'an'dır. Kur'an bir yandan insanlığın meta hikâyesini diğer taraftan bireyin kendi hikâyesini bulacağı yol/culuk hikâyesini oluşturur. Onun orijinalliği bir taraftan "köken" anlatısı olması, diğer taraftan da "beni bana, seni sana, onu ona, bizi bize" anlatıyor olmasıdır. Her doğan çocukla birlikte yol hikâyesi yeniden başlar. Kur'an bize bir yolcu olarak yaşamının nasıllığını anlatır. Bu manada Hz. Adem'den başlayarak tüm peygamberler ve son peygamber Hz. Muhammed yol/culuk hikâyesini anlatır. Onlar bize "kun ke ağbiri sebil" (garip yolcu gibi) olmayı öğretirler. Onlar yolların sonunda yol işaretlerini bırakırlar ve onların işaretleri yatay ve dikey olarak beni, seni, onu ve bizi anlatır.

İlahi aşkla maksada erişebilmenin yolu ise sevgililer sevgilisinden geçer. Çünkü Yüce Allah "Ey insanlar! Beni sevmek istiyorsanız Habibimi seviniz, ona uyunuz." der. Hz. Peygamber, kâmil insanın prototipidir. Başka bir açıdan insanlığın meta hikâyesini temsil eden Hz. Peygamber'dir. Onun hikâyesinde aslında hayatın özü ve özeti vardır. Kaynak ve son olduğu için, cevâmiü'l-kelim olduğu, kelamı taşıdığı ve her şeyi ihtiva ettiği için en iyi örnektir. Bütün insanlığın meta/büyük yolculuğu onun hakikatidir. Pek çok sufi, "Biz insanı şüphesiz en mükemmel surette yarattık." ayetinde geçen insanlığın atası olan mükemmel insan, insan-ı hakiki ya da insan-ı asliyi hakikat-i Muhammediyye olarak nitelerler. Aynı şekilde (bir rivayette) bütün insanlık Muhammedî nurdan yaratıldığı için, o hatıraya aşına olduğumuz için bizim içimiz sızlar. Bizim yolculuğumuzda ondan hatıralar vardır. Bir hadis duyduğumuzda kalbimizin yanması ondandır. Haberdar olsun olmasın, hikmeti duyduğumuzda o hatıranın canlanması ondandır. Mevlana'yı ya da bir Allah dostunu niye seviyoruz? Aslında sadece Hz. Peygamber'i seviyoruz.

Yolda sadece yaşadıklarımız ve hissettiklerimiz gerçektir. Yolda bildiklerimiz ve öğrendiklerimiz değil, bilgilerimiz gerçektir. Yolculukta ne hissettiğimizi bir hatırlayalım. Pek çok kişi yolculuğa dair deneyimlerini yokladığında hangi duygulara sahip

olduğunu hatırlayabilir. Bir an için terminal, havaalanı ve tren garlarındaki manzaraları gözümüzün önüne getirelim. Sanırım bu mekânlarda umut, sevinç, hüznün ve belirsizlik duygusu hâkimdir. Yol hususunda geleceğinize dair hayalleriniz varsa umut edersiniz, yani bir yola girdiğiniz için sevinirsiniz, eğer geçici de olsa sevdiğiniz insanlardan ve mekânlardan ayrılıyorsanız hüznülenir ve ne yapacağınız konusunda belirsizlik içinde olursunuz. Hasılı yolda kendinizi garip hissedersiniz.

Yolda hissedilen ve yaşanan bu duyguların hepsi gerçektir. Çünkü onlar yolcunun sahip olduğu/olması gereken asıl duygulardır. Yolda şımaramazsınız, büyüklük gösteremezsiniz, yolu sahiplenemezsiniz, sizi zora sokacak şekilde yolda eğlenemezsiniz ya da vakit kaybedemezsiniz, yolculuk azığınızı ve yükünüzü hafif alırsınız. Kısaca yolda olduğunuzun farkında olursunuz. Şöyle dua edilmez mi yolda: “Ya Rabbi garibim, güçsüzüm, çaresizim, acizim, iradesizim, yardım diliyorum, affını bekliyorum, dergâhına kabul et beni.” Ne mutlu gariplere duasının sırrını anlayabilenlere. Bununla birlikte garip/gariban; aciz, yoksun insan değildir. Aksine garip hasbi insandır, olduğu gibi olandır; daha başka nasıl olduğunu bilmeyen bir insandır. O, kendiliğinden, öylece olandır. Yalnızlığı da belki ondandır. Çevresindeki insanlarla birlikte yapayalınızdır. Her çağda onların sayısı azdır. Onların asli görevleri çağlarındaki haksızlığa, zulme, kabalığa karşı çıkmaktır. Dünyanın yabancıları oldukları için onlar hayata tutunamazlar. Hayata her tutunamayan garip değildir ama her garip, tutunamayandır. Onlar, zekâları, yetenekleri yetmediği için değil; yaşam mantıkları, bu dünyanın yaşam mantığına uymadığı için “dışarıda” kalırlar. Bu dünya gurbetinde içlerinde gurbeti taşırlar. Bu yüzden hep yabanda, hep uzakta, hep bir başına, hep yapayalını yaşarlar.

Yolda olduğunu ve bir yere doğru yürüdüğünü fark edenlerin koruması gereken pek çok şey vardır. Önce edebimizi korumalıyız. Yolda karşılaştıklarımız edebin başladığı yerdir. Yolda anne, baba, kardeş, amca, öğretmen, eşimiz, çocuklarımızla, dostlarımızla olduğu kadar bizi sevmeyenlerle de karşılaşırız.

Tüm bu karşılaşmalar bize ayna tutar. Karşılaşmalarda esasen kendi yüzümüzü görüp kendi ruhumuzu karşılarız. Yüzümüz öteki, ötedeki insandan, karşılaştığımız insandan ödünç alındığı için kendi yüzümüzü göremeyiz. Tüm karşılaşmalarımız aslında ağırlama olmalıdır. Başka bir ifadeyle ağırlama, çok incelik isteyen bir *karşılama*dır. Karşılaşılan herkes bize konuktur. Kültürümüzün diliyle karşılanan “Tanrı misafiri”dir ve bize emanettir. Edebimizi koruduğumuzda karşılaştıklarımızı kendimize misafir ederiz. Bu manada karşılaşma canın açılması, canana, ötekine doğru yola çıkmasıdır. Canların buluşmasıdır. Can, kendini diğer canda bulur. Karşıma alabildiğim canla karşılaşmak için yollara düşerim. Ben giderim, o gelir. Ben gelirim, o gelir, birbirimizle gelişiriz; birbirimize geliriz.

Yolculukta hüznümüzü korumak gerek. Hüzün, yaşanana, yaşananın tortusuna “ardından bakma”dır. Yaşanmış gerçeklikle birlikte titreşmektir. Yaşanmış üstüne bir yoğunlaşmadır. Yaşanmışın yarı belirsiz değerlendirilmesidir. Kaçırılanların, yanlışlıkların, acıların, çaresizliklerin, geçip giden zamanın bir daha geri gelmeyeceğine kapılmadır. Hüzün bir pişmanlık, derin bir melankoli değildir. Hüzünde tutku, kızgınlık, nefret yoktur. O, gerçekliğin, geçmiş zaman dilimini, dingin bir tatla *değerlendirme yaşantısı*dır. O, doyurulması gereken bir arzudur. Çünkü hüzün, “olduğu gibilik”le çıkılan bir geçmiş yolculuğudur. Hüzünde, gerçeğin diğer yaşantılarla tanıyamayacağımız “yüzlerini” görürüz. Kendimizi bu yaşantıyla yeniden fark eder, yeniden keşfederiz. Bu düz bir keşif değil, hüzünle dönüştüğümüz bir keşiftir.

Yolculukta içtenliğimizi, yani çelebiliğimizi korumalıyız. Yoldaki insanlara güvenmek, “insan sıcaklığı” ile dolu olmak, her daim iyimser olmak gerekir. İyimserlik, elbette boş bir aldanış değildir. O, bilgisizlik hâli de değildir. Eksikliklerin, sorunların, yetersizliklerin, perişanlığın, dünyanın gidişindeki haksızlığın farkında olmakla birlikte hep umutlu olmaktır. Acılarını derinlerde yaşar çelebi ama hiç acıdan söz etmez. Yaşam enerjilerini insan sevgisinden aldıkları için kendilerinden ve hayattan mem-